

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

209170

ผลงานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สมควรส่งเสริมและเผยแพร่แก่สังคม

ผู้วิจัย เมธีกาญจนา

วิทยานิพนธ์เสนอต่อมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
เป็นส่วนหนึ่งของงานศึกษาตามหลักสูตรปริญญา

นิติศาสตรมหาบัณฑิต

ปีการศึกษา 2554

๒๐๐๒๕๖๕๙

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

209170

ผลกระทบทางกฎหมายจากระบบการเรียกเก็บเงินตามเช็คด้วยภาพเช็ค

ณัฐวิชัย เนติจารุ โรจน์

วิทยานิพนธ์เสนอต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
นิติศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา ๒๕๕๔
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

LEGAL EFFECTS FROM THE IMAGED CHECK
CLEARING AND ARCHIVE SYSTEM

NATTAVICH NETIJARUJ

A THESIS PRESENTED TO RAMKHAMHANG UNIVERSITY
IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF LAWS

2011

COPYRIGHTED BY RAMKHAMHANG UNIVERSITY

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ ผลกระทบทางกฎหมายจากระบบการเรียกเก็บเงินตามเช็ค
ด้วยภาพเช็ค

ชื่อผู้เขียน นายณัฐวิรัช เนติจารุโรจน์

สาขาวิชา นิติศาสตร์

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร. ภูมิ โชคเหมาะ ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์ สำเรียง เมฆเกรียงไกร

มหาวิทยาลัยรามคำแหงอนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

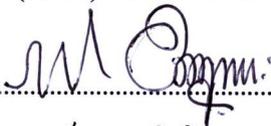
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมล พุทธิพิช)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ (พิเศษ) วิชัย อริยะนันท์ทกะ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ภูมิ โชคเหมาะ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ สำเรียง เมฆเกรียงไกร)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. กัลยา ตันศิริ)

กรรมการ

(อาจารย์ประเสริฐ เสียงสุทธิวงศ์)

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ ผลกระทบทางกฎหมายจากระบบการเรียกเก็บเงิน
ตามเช็คด้วยภาพเช็ค

ชื่อผู้เขียน นายณัฐวิรัช เนติจารุโรจน์

ชื่อปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

ปีการศึกษา 2554

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. รองศาสตราจารย์ ดร. ภูมิ โชคเหมาะ	ประธานกรรมการ
2. รองศาสตราจารย์ลำเรียง เมฆเกรียงไกร	

หน้าที่ของผู้ทรงเช็คซึ่งถือว่าเป็นเจ้าหนี้ตามตัวเงิน คือ ต้องนำเช็คไปยื่นต่อธนาคาร ผู้จ่ายให้ใช้เงินตามเช็ค การพัฒนาระบบการหักบัญชีเช็คระหว่างธนาคาร โดยการนำระบบ การเรียกเก็บเงินตามเช็คด้วยภาพเช็ค (Imaged Cheque Clearing and Archive System) หรือ “ICAS” มาใช้ เพื่อให้การเรียกเก็บเงินเป็นไปอย่างรวดเร็วและส่งผลดีต่อระบบ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ระบบดังกล่าวเป็นการตัดการเดินทางของตัวเช็ค (Cheque Truncation) โดยการนำเทคโนโลยีการกวาดภาพมาใช้เป็นกระบวนการเรียกเก็บเงินตาม เช็คแทน จากการศึกษาพบว่า ระบบดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบทางกฎหมายอยู่หลาย ประการ

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาผลกระทบจากระบบการเรียกเก็บเงินตามเช็คด้วยภาพเช็ค ในประเด็นเรื่องการยื่นเช็คเรียกเก็บเงินกับธนาคารผู้จ่าย ความรับผิดชอบของนิติบุคคล ความรับผิดชอบของธนาคารกรณีลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายเป็นลายมือชื่อปลอม และการรับฟัง พยานหลักฐาน

จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันกฎหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ คือ ประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญาว่าด้วย ตัวเงิน พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทาง อิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ยังไม่สอดคล้องและไม่สามารถให้ ความเป็นธรรมในประเด็นปัญหาดังกล่าวได้อย่างเพียงพอ

ในการนี้ ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังนี้

1. ประเด็นเรื่องการยื่นเช็คเรียกเก็บเงินกับธนาคารผู้จ่าย ต้องแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 990 โดยเพิ่มเติมว่ากรณีที่ผู้ทรงยื่นเช็คเรียกเก็บเงินต่อธนาคารผู้เรียกเก็บและภายหลังธนาคารผู้เรียกเก็บ เรียกเก็บเงินตามเช็คต่อธนาคารผู้จ่ายตามระบบการเรียกเก็บเงินตามเช็คด้วยภาพเช็ค (ICAS) ให้ถือว่าผู้ทรงได้ยื่นเช็คแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงินตามมาตรา 990 วรรคหนึ่งแล้ว
2. ประเด็นเรื่องความรับผิดชอบของนิติบุคคล ควรแก้ไขกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการส่งจ่ายเช็คของลูกค้านิติบุคคล โดยกำหนดให้ในกรณีที่นิติบุคคลส่งจ่ายเช็ค ให้ผู้แทนนิติบุคคลประทับตราสำคัญของนิติบุคคลบริเวณช่องว่างในเช็คที่ระบุตำแหน่งไว้โดยเฉพาะ ทั้งนี้ ตำแหน่งดังกล่าวต้องอยู่คนละตำแหน่งกับช่องลงลายมือชื่อของผู้แทนนิติบุคคล เพื่อมิให้ลายมือชื่อทับซ้อนกับตราประทับซึ่งจะทำให้เกิดความชัดเจนในส่วนของผู้ลงลายมือชื่อและผู้ต้องรับผิดชอบเช็ค
3. ประเด็นเรื่องความรับผิดชอบของธนาคารกรณีลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายเป็นลายมือชื่อปลอม ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยตั๋วเงิน โดยกำหนดให้ในกรณีที่มีการเรียกเก็บเงินตามเช็คด้วยภาพเช็คและภายหลังจากธนาคารผู้จ่ายได้รับภาพเช็คแล้วได้ร้องขอภายในเวลาปิดทำการของวันทำการถัดจากวันที่มีการส่งเช็คผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ให้ธนาคารผู้เรียกเก็บส่งเช็คในรูปเอกสารมาให้ เนื่องจากไม่สามารถตัดสินใจที่จะอนุมัติหรือไม่อนุมัติการจ่ายเงินตามเช็คได้ โดยในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าการยื่นเช็คผ่านระบบ ICAS สิ้นผลไป และไม่รองรับการยื่นเช็คฉบับดังกล่าวผ่านระบบ ICAS ซ้ำอีกภายหลังจากที่มีการร้องขอให้ส่งเช็คในรูปเอกสาร ทั้งนี้ การที่ธนาคารผู้ส่งจ่ายร้องขอให้ธนาคารผู้เรียกเก็บส่งเช็คในรูปเอกสารมาให้ ไม่ถือว่ามี การปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คฉบับนั้น
4. ประเด็นเรื่องการรักษาเช็คเป็นพยานหลักฐาน ควรให้แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93 โดยการเพิ่มเติม (5) ในมาตราดังกล่าวไว้ว่า ภาพเช็คที่สแกนและพิมพ์มาจากระบบการเรียกเก็บเงินตามเช็คด้วยภาพเช็คที่จัดเก็บไว้และมีการรับรองความถูกต้องโดยธนาคารผู้ทรงเช็คหลังจากมีการยื่นเช็คเพื่อเรียกเก็บแล้ว ให้ศาลยอมรับฟังสำเนาเอกสารเป็นพยานหลักฐาน

liability of banks in cases in which the signatures of payers have been forged; and the hearing of evidence.

Findings are as follows:

Relevant laws are found in the Civil and Commercial Code, Book III, "Specific contracts" on "Bills" and the Electronic Transaction Act BE 2544 (2001) as amended by the Electronic Transaction Act (No. 2) BE 2551 (2008). However, these laws are mutually incompatible and are unjust when applied in some cases.

The researcher would like to offer recommendations designed to solve legal problems attendant to these laws:

1. The issue of submission of a check from the payer's bank. Provisions in the Civil and Commercial Code, Section 990 must be amended by adding the following: When a check holder submits a check to collect funds from a bank and that bank collects funds from the issuing bank in accordance with ICAS, it should be considered that the check holder has submitted the check to the bank in order to collect the money in accordance with Section 990, Article 1.
2. The issue of the liability of juristic persons. An amendment should be made regarding the payment by check of customers who are juristic persons. It must be designated that in cases juristic person pay by check, the representative of said juristic person affixes the official seal of the juristic person in the proper space provided on the check. This space must be separated from the space provided for the signature of the representative of said juristic person. This is to ensure that the signature will not overlap the official seal, thereby

making it unambiguous the distinction between the person signing as surrogate and the person assuming liability.

3. The issue of the liability of the bank in cases the signature of the payer is forged. The section concerning "Bills" in the Civil and Commercial Code should be accordingly amended. In cases when funds are collected in accordance with ICAS and after the bank issues the funds has received the imaged check and has made a request before the closing time of the working day after the day the check was sent via an electronic system to request the bank issuing the funds to send the check in document form because otherwise they cannot make a decision to approve or not to approve the payment, thereby it should be considered that the submission of the check through the ICAS system is ineffective. Such a check cannot be sent via ICAS again after the request to send the check in document form. However, the fact that the bank paying the money requesting the bank issuing funds to send the check in a document form is not considered a refusal to pay the funds specified in the check.

4. The issue of imaged checks used as evidence in hearings. There should be an amendment to Civil and Commercial Code, Section 93 by adding (5) in this Section to the effect that the imaged check scanned and printed on the basis of the ICAS system was collected and certified as valid by the bank holding the check after the submission of the check for collecting funds should be accepted by courts as evidence.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงของท่านรองศาสตราจารย์ ดร. ภูมิ โชคเหมาะ และท่านรองศาสตราจารย์สำเรียง เมฆเกรียงไกร ที่ได้สละเวลารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ยังได้แนะนำแนวทางที่เหมาะสมในการจัดทำวิทยานิพนธ์ และให้คำชี้แนะในการค้นคว้าเอกสารอ้างอิง ตลอดจนการให้ความรู้และคำปรึกษา ทำให้ผู้เขียนสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาปรับใช้กับการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ดียิ่งขึ้น ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ท่านศาสตราจารย์ (พิเศษ) วิชัย อริยะนันทกะ รองศาสตราจารย์ ดร. กัลยา ตันศิริ และท่านอาจารย์ประเสริฐ เสียงสุทธีวงศ์ ที่ได้สละเวลาที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้คำชี้แนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเขียนวิทยานิพนธ์

ท้ายที่สุดนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาผู้ให้กำเนิด คอยอบรมสั่งสอน และให้โอกาสทางการศึกษาอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณเพื่อน ๆ ทุกคนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ทำให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ณัฐวิชัย เนติจารุโรจน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(4)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(7)
กิตติกรรมประกาศ.....	(9)
สารบัญภาพประกอบ	(15)
บทที่	
1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
3. สมมติฐานของการศึกษา.....	6
4. ขอบเขตของการศึกษา.....	6
5. วิธีการของการศึกษา	6
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา.....	7
2 วิวัฒนาการและแนวคิดเกี่ยวกับเช็คและการเรียกเก็บเงินตามเช็ค.....	8
1. วิวัฒนาการของระบบการชำระเงิน.....	8
2. วิวัฒนาการของตัวเงินและเช็ค.....	9
3. วิวัฒนาการและแนวคิดเกี่ยวกับเช็คและการเรียกเก็บเงินตามเช็ค ของต่างประเทศ	11
3.1 ประเทศอังกฤษ	11
3.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	12
3.3 ประเทศประเทศเยอรมัน	14
3.4 ประเทศสิงคโปร์	15
4. วิวัฒนาการและแนวคิดเกี่ยวกับเช็คและการเรียกเก็บเงินตามเช็ค ของประเทศไทย	16

4.1 ระบบการชำระเงินในประเทศไทย	16
4.1.1 สื่อการชำระเงิน	17
4.1.2 สื่อการชำระเงินที่ไม่ใช้เงินสด	18
4.1.3 สื่อการชำระเงินที่เป็นตราสาร	19
4.2 พัฒนาการใหม่ ๆ ในระบบการชำระเงิน	19
4.2.1 ระบบการโอนเงินรายย่อยแบบออนไลน์	19
4.2.2 การชำระเงินในธุรกรรมพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์	20
4.3 การชำระเงินระหว่างธนาคารและกระบวนการชำระคูล	21
4.4 ปัญหาและอุปสรรคในระบบการชำระเงินปัจจุบัน	22
5. ความหมายของเช็ค	23
6. ประเภทของเช็ค	24
6.1 เช็คทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	24
6.2 เช็คที่กำหนดให้มีขึ้นเพื่อใช้ในการเฉพาะกรณี	25
7. ความรับผิดชอบเช็ค	26
7.1 ผู้ที่เกี่ยวข้อง	26
7.1.1 ผู้สั่งจ่าย	27
7.1.2 ผู้โอน	28
7.1.3 ผู้สั๊กหลัง	29
7.1.4 ผู้อาวัล	30
7.1.5 ผู้ทรง	31
7.2 ธนาคาร	32
3 ผลกระทบทางกฎหมายจากระบบการเรียกเก็บเงินตามเช็คด้วยภาพเช็ค ของประเทศไทยและของต่างประเทศ	34
1. ผลกระทบทางกฎหมายจากระบบการเรียกเก็บเงินตามเช็ค ด้วยภาพเช็คตามกฎหมายต่างประเทศ	35

1.1 ประเทศอังกฤษ	35
1.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	39
1.3 ประเทศเยอรมันนี	48
1.4 ประเทศสิงคโปร์	51
2. ผลกระทบทางกฎหมายจากระบบการเรียกเก็บเงินตามเช็ค	
ด้วยภาพเช็คของกฎหมายไทย	54
2.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	54
2.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	57
2.3 พระราชบัญญัติว่าด้วยการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์	
พ.ศ. 2544	59
2.4 ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย	61
2.4.1 ระเบียบ หลักเกณฑ์ และนโยบาย.....	61
2.4.2 สมาชิกในระบบ.....	62
2.4.3 ประเภทของตราสารที่ใช้ในการหักบัญชี	62
3. วิธีการเรียกเก็บเงินของประเทศไทย	
ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	65
3.1 กำหนดเวลายื่นเช็คเพื่อให้ธนาคารใช้เงิน	66
3.2 หน้าที่ใช้เงินตามเช็คของธนาคาร	67
3.3 บทห้ามธนาคารใช้เงิน	68
3.4 บุคคลที่ผูกพันและต้องรับผิดชอบเช็ค.....	68
4. ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย	78
4.1 ระเบียบธนาคารแห่งประเทศไทยเกี่ยวกับระบบการชำระเงิน	79
4.2 หลักเกณฑ์การให้บริการ โอนเงินทางอิเล็กทรอนิกส์	79
4.3 บทบาทของธนาคารแห่งประเทศไทย	80

บทที่	หน้า
4.3.1 การพัฒนาและการบริการด้านการชำระเงิน	80
4.3.2 การกำกับดูแลระบบการชำระเงิน.....	83
4.4 บทบาทของสถาบันผู้ให้บริการด้านการชำระเงิน	84
5. ระบบการหักบัญชีและเรียกเก็บเช็คของประเทศไทย.....	85
5.1 ระบบเคลียร์เช็คในปัจจุบัน	85
5.1.1 .ระบบการหักบัญชีระหว่างธนาคารด้วยวิธีอิเล็กทรอนิกส์	86
5.1.2 ระบบการเรียกเก็บเงินตามเช็คภายในเขตสำนักหักบัญชี....	91
5.1.3. ระบบการเรียกเก็บเงินตามเช็คสำนักหักบัญชี.....	95
5.2 ระบบการหักบัญชีเช็คด้วยภาพเช็คและระบบการจัดเก็บภาพเช็ค ...	98
5.2.1 .แผนการดำเนินการระบบ ICAS.....	100
5.2.2 ประโยชน์ของระบบ ICAS	100
5.2.3 กระบวนการเรียกเก็บเงินตามเช็คในระบบ ICAS.....	101
5.2.4 มาตรฐานภาพเช็คที่ส่งเรียกเก็บในระบบ ICAS.....	102
5.2.5 การรักษาความปลอดภัยบนตัวเช็ค.....	103
5.2.6 การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของระบบ ICAS	105
4 วิเคราะห์ผลกระทบทางกฎหมายจากระบบการเรียกเก็บเงินตามเช็ค ด้วยภาพเช็ค.	106
1. ปัญหาการขึ้นเช็คเรียกเก็บเงินกับธนาคารผู้จ่าย	109
2. ปัญหาความรับผิดชอบของนิติบุคคล.....	113
3. ปัญหาความรับผิดชอบของธนาคารกรณีลายมือชื่อผู้ส่งจ่าย เป็นลายมือชื่อปลอม	119
4. ปัญหาการรับฟังภาพเช็คเป็นพยานหลักฐาน	123
5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ	127
1. บทสรุป.....	127
2. ข้อเสนอแนะ.....	130

บทที่	หน้า
ภาคผนวก	
ก ระเบียบธนาคารแห่งประเทศไทย.....	132
ข ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย.....	172
ค หนังสือเวียนของธนาคารแห่งประเทศไทย.....	176
บรรณานุกรม.....	178
ประวัติผู้เขียน.....	183

สารบัญภาพประกอบ

ภาพที่	หน้า
1 กระบวนการเรียกเก็บเงินตามเช็คในระบบ ICAS.....	102
2 ตัวอย่างมาตรฐานภาพเช็คของระบบ ICAS.....	103
3 รูปลายน้ำกลาง (Common Watermark) บนเช็ค (สามารถมองเห็นได้ เมื่อยกส่องกับแสงสว่าง).....	104